



АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. СОТ ӨНДІРІСІ, 1-БӨЛІМ (2)

Сот шығындарының негізгі
қағидалары (2-бөлім)



5. Шығындарды шектеу
6. Шығындар туралы бақыланатын шешімдер
7. Стандартты және өтелетін (өтемдік) шығыстар
8. Шығындарды анықтау тетігі
9. Есептік ұсыныстар

5. ШЫҒЫНДАРДЫ ШЕКТЕУ

Шығыстарды шектеуге арналған ордер ерекше болып табылады.

Шығындардың шегі туралы бұйрық шектеу қолданылатын тарап үшін, егер осы тарап елеулі мән-жайлардың орын алуы негізде бұйрықты өзгертуге соттың рұқсатын алмаса өтелетін шығындарды шектейді. Өтініш беруші: (i) мұндай бұйрықсыз шығыстар тең емес жоғары болатынына «елеулі тәуекел» бар екенін және (ii) бұл тәуекел істерді жүргізу жөніндегі нұсқаулықтарда немесе бұйрықтарда көзделген алдын алу тетіктерімен немесе шығыстарды егжей-тегжейлі бағалауды ex post facto қарау жолымен тең бақылана алмайтынын дәлелдеуі тиіс және сот (iii) «тараптардың қаржылық жағдайы арасында елеулі теңгерімсіздік» бар-жоғы туралы мәселені қарайды. 2013 жылғы сәуірде қабылданған ережелерден анық көрініп тұрғандай, шығыстарды шектеу жүйесі «күзет сот бұйрықтарынан» ерекшеленеді, өйткені олар шығыстар үшін жауапкершіліктен толық қорғау ретінде әрекет етеді, ал «күзет сот бұйрықтары» шығыстар үшін жауапкершіліктен толық қорғауды көздейді. Шығыстарды шектеу шығыстарға қатысты қорғалатын тараптың ғана жауапкершілігінің жоғарғы шегін белгілейді.

2013 жылғы сәуірде шығыстарды есептеу жүйесінде шығыстарды шектеу режимі бірнеше өзгертілді, ешқандай елеулі өзгерістер болған жоқ. Сондықтан тікелей алдыңғы режимге қатысты келесі жағдайлар өзекті болып қалады. *Peacock v. i*сінде MGN (2009) 2009 жылдың ережелері шығындарды шектеудің ерекше негізін қарастыруға тиіс екендігін мәлімдеді және бұл жағдайда ешқандай перспективалар болмайды деп шешті. Сондықтан оның орнына шығындарды егжей-тегжейлі бағалау барысында қаражаттың кез келген «артық жұмсалуды» артқы санмен анықтау қажет болды.

6. ШЫҒЫНДАР ТУРАЛЫ БАҚЫЛАНАТЫН ШЕШІМДЕР

Соттардың өз қалауы бойынша, олар бір тарапқа екінші тараптың шығындарын төлеуге бұйрық беру қажеттігі туралы шешім қабылдауы үшін осы ережені түзетуге құқығы бар. Сондай-ақ, соттар осы шығыстардың сомасын белгілей алады және олар сот шығындары қандай кезеңдерде төленуі тиіс екенін шеше алады.

Америка заң институты мен УНИДРУА қағидаттарында жеңіп шыққан тараптың «қажетсіз мәселелерді көтергенін немесе негізсіз даулауы» фактісін әлде «кез келген тараптың іс жүргізу кезіндегі теріс қылығын» көрсету мақсатында шығыстарды өтеу туралы шешімдерге түзетулер енгізу құқығы танылады.

Маңызды орын алған жағдайлар болып провинцияларда орналасқан тараптардың аса қымбат лондондық заңгерлерді жалдауы болып табылады. Сот тәжірибесі кейбір объективті себептер бойынша Лондондағы заң кеңесшілерді таңдауға шыдамдылық танытады, мысалы, мамандандырудың неғұрлым жоғары деңгейімен, істің нақты тарихымен, атап айтқанда бұрын және осыған байланысты сот талқылауларымен танысады.

7. СТАНДАРТТЫ ЖӘНЕ ӨТЕЛЕТІН (ӨТЕМДІК) ШЫҒЫСТАР

Кәдімгі (әдеттегі) төрелік шешімнің мәні — жеңіп шыққан тарапқа «стандартты бағалаулар» негізінде есептелген шығыстарды төлету болып табылады.

Алайда, кейде, төлеуші тараптың іс жүргізу іс-әрекеттері субъективті болған жағдайларда, шығыстар қабылдаушы тарапқа қатысты «өтеу» қағидаты негізінде неғұрлым жомарт бағаланады. «Шығындарды өтеу бойынша шығындар» тиісті сот талқылауында басқа тарап шеккен барлық шығындар үшін дерлік жауапкершілікке әкеп соғады.

«Стандартты шығыстар» қабылдаушы тарапқа қатысты біршама аз есептеледі, өйткені, осы тараптың талабымен шығындар, жалпы алғанда, пропорционалды болуы тиіс.

Шығыстарды өтеу мысалы жауапкердің АСЕ 36 бөліміне сәйкес реттеу туралы ұсынысты қабылдаудан негізсіз бас тартуы, талапкердің сот талқылауы барысында жауапкер ұсынған тиімді нәтижеге жетуін (алайда жауапкер осындай шешіммен сотқа дейін 21 күн ішінде келіскенде емес) айтсақ болады. Немесе



елеулі кемшіліктері бар өз сарапшысының есебіне тараптың сенуі; алаяқтық жолмен алынған негізде сот шешімі күшінің жойылуы; жеңген тараптың төрелік келісімнің қандай да бір ережесін бұзуынан шақырылған сот талқылауы, т.б. мән-жағдайларды жатқызамыз. Barthelemy (2012) қарсы F&C Alternative Investments (Holdings) Ltd апелляциялық соты, керісінше, егер талапкер жауапкердің ұсыныс сомасынан асып түспесе, шығындарды өтеу орынсыз болатынын қаулы етті, бірақ бұл ұсынысқа шығындарға қатысты 36.85 бөлігіндегі санкциялар қолданылмайды.

Стандартты базалық шығыстарға келетін болсақ, «пропорционалды құны бойынша» сот талқылауының желісі қазіргі уақытта МАБ-тың басты мақсаттарында көрнекті орын алады. Сол тұжырымдама стандартты базалық шығындарды бағалау кезінде негізгі айқындаушы фактор болып табылады. Осылайша, МАБ 44.3 (2) қабылдаушы тараптың жекелеген заттардың негізді немесе міндетті түрде жұмсалғаны туралы мәлідемесінен асып түсетін үстем өлшем болып табылатынын анық көрсетеді:

Егер шығыстар сомасы стандартты негізде бағалануға тиіс болса, сот —

(а) қарастырылатын мәселелерге сай келетін шығындарға ғана жол бере алады. Көлемі бойынша мөлшері сай емес болып табылатын шығыстарға, тіпті, егер олар негізді болса да немесе міндетті түрде жұмсалған болса да, тыйым салуы немесе қысқартуы мүмкін;

(b) шығыстардың қисынды болуына және төлемшінің пайдасына көлемі бойынша барабар жұмсалуына немесе жалпы қисынды әрі барабар болуына қатысты туындауы мүмкін кез келген күмәндарды шешуге құқылы.

Шығындар, егер олар төмендегілермен ақылға қонымды байланыста болса, пропорционалды болады:

(a) істі қарау барысында сөз болып отырған сомалар;

(b) талқылау барысында сөз болып отырған кез келген ақшалай емес көмектің құны;

(c) сот талқылауының күрделілігі;

(d) төлеуші жасаған кез келген қосымша жұмыс;

(e) абырой немесе қоғам үшін маңыздылығы сияқты өндіріспен байланысты кез келген неғұрлым кең факторлар.

2013 жылдың сәуіріне дейін стандартты базалық шығыстарды анықтау мақсатында «өлшемдік» жетекші зерттеуі Lownds v. Home Office (2002) ісі болды. Бірақ бұл сот органы қазіргі уақытта бұл тәсіл 2013 жылдың сәуірінде болған өзгерістермен ауыстырылды.

8. ШЫҒЫНДАРДЫ АНЫҚТАУ ТЕТІГІ

Шығындарды бағалау: орнында қысқаша бағалау жолымен; бір күннен аспайтын қысқа тыңдаулар мен сот процестері аяқталғаннан кейін бағалау; мұндай бағалау жиі шамамен және дайын түрде; егжей-тегжейлі бағалау негізінде жүргізіледі; немесе тіркелген шығыстар ережелеріне сәйкес (жол-көлік оқиғаларына төмен құны қолданылатын тұрақты шығыстар өзгертілген) болуы мүмкін.

Қазіргі уақытта мәлімделген шығыстар 75,000 фунт стерлинг немесе одан аз болса, сот заң жобасын алдын ала бағалауды жүргізеді және осындай бағалауды жүргізуге байланысты шығыстар 1500 фунт стерлингпен шектеледі. Егер бір тарап бағалау нәтижелеріне қанағаттанбаса, ауызша тыңдау тағайындалады. Егер келіспеген тарап 20 немесе одан да көп пайыз мөлшерінде өз пайдасына түзетулерге қол жеткізсе, ол ауызша тыңдауға байланысты шығыстарды төлеуге міндетті емес. Бұл өзгерістер табысты эксперименталдық схемаға сәйкес келеді. Тұрақты шығындарға келетін болсақ, онда Solomon V. Cromwell Group plc (2011) ісінде апелляциялық сот, егер ұсыныс қабылданған жағдайда, оферент жол-көлік оқиғасы туралы құны төмен талап болған жағдайда стандартты баға негізінде емес, тіркелген шығындар негізінде шығыстарды өтеуге құқылы болады деп қаулы етті.

Кейбір жағдайларда сот шығындары сот талқылауының жалғыз нысанасы болып табылады. Олар «шығындар бойынша ғана сот талқылауы» ретінде белгілі.

«Morgan v. Spirit Group Ltd» (2011 жыл) шығыстарды бағалау туралы, атап айтқанда жетекші билік органдары жүргізген жиынтық бағалау туралы мәселені қарады. Ол бірінші сатыдағы судья осы істе қателесіп, әрбір тармақ бойынша шығарылған талапкердің шығысының табыстан кейінгі шотын қарамай, көп арналы істе істі жеңіп шыққан өтініш берушіні жеделдетілген шығыстармен шектеу туралы шешім қабылдай отырып, қателесіп жүр деп қаулы етті. Талапкер түнгі клубта тайып, жарақат алды. Оның 40 000 фунт стерлингтің сомасына талап-арызы артық болды, және оның орнына оған 13 000 фунт стерлинг қоса берілді. Оның жалпы шығындары (табысқа гонорарды қоса алғанда) 100 000 фунт стерлинг құрады. Бірінші сатыдағы Судья шығыстар сметасының бөлшектерін зерделемей және бұл талап қолда бар



шығыстардың ең жоғары көлемі болған кезде жеделдетілген тәртіппен ұсынылуға тиіс екендігін негізге ала отырып, 25 000 фунт стерлинг мөлшерінде өтемақы төлеу туралы шешім шығарды. Апелляциялық сот бұл механикалық қаулыны қабылдамады. Оның орнына дұрыс рәсім шығыстардың тепе-теңдігін жалпы бағалауды жүргізу, содан кейін шығыстар үшін шот элементтерін өтеу мүмкіндігін материалынан кейінгі негізде қарау болар еді. Бұл процесс судья шығыстарды түпкілікті бағалау апелляция тәртібімен шағымдалатын болады деп қауіптенбестен қысқа бағалау жолымен жүргізілуі мүмкін (сот қазіргі уақытта істі жиынтық бағалауға тым кеш беру туралы қаулы етті, бірақ бірінші сатыдағы судьяның іске қатысты талапкердің мінез-құлқына қатысты өте қиын ескертулерін басшылыққа ала отырып, шығыстар бойынша судья егжей-тегжейлі бағалау жүргізеді).

9. ЕСЕПТІК ҰСЫНЫСТАР

Англияның ережелері (CPR 36-бөлім) талапкерге немесе жауапкерге дауды реттеу туралы ұсыныс жасауға мүмкіндік береді. Solomon V ісінде. Cromwell Group plc (2011) апелляциялық сот 36-бөлім үшін реттеу жөніндегі ұсыныстарды жақсартуға қабілетсіздіктің салдары талқылау басталғанға дейін жасалған реттеу жөніндегі ұсыныстарға тең дәрежеде қолданылатынын растады. F & C Alternative Investments (Holdings) Ltd V. Barthelemy (2012) апелляциялық сот Офертада бітімгершілік келісімге оның 36-бөлігінде көзделген режимнен тыс әрекет ететіні тікелей көрсетілген жағдайларда, бірінші сатыдағы судья жауапкердің ұсынған сомасын «асыра алмаған» талапкерге шығынды өтеу түрінде ақшалай санкция салып, қателікке жол берді деп қаулы етті. Әңгіме 36-бөлікті «ұқсастығы бойынша» заңсыз атау туралы болды.

Қазіргі уақытта 2012 жылғы «құқықтық көмек, үкім шығару және құқық бұзушыларды жазалау туралы» Заңның 36-бөліміне сәйкес дауды реттеу туралы ұсынысты қабылдамайтын айыпталушыларға қатысты ақшалай санкциялар қатаңдатылуы тиіс. Бұл бастапқы заңнама, егер (I) талап ақша немесе (II) өзге нәрсе болып табылса талапкерге қосымша соманы төлеуді сотқа міндеттеуге мүмкіндік беретін МАБ-қа түзетулер енгізуге мүмкіндік береді.

Жоғарыда аталған (I) жағдайда келесідей талаптар болады:

- a) талап ақшалай сомаға ғана қойылады;
- b) шешім талапкердің пайдасына шығарылады;
- c) талапқа қатысты шешімде талап қоюшы ұсынған және алмаған талапты реттеу туралы ұсыныс тиімді болып табылады;
- d) кез келген белгіленген шарттар орындалады.

Ақшалай талаптар негізінде «қосымша сома» сот талапкерге берген соманың белгіленген пайызынан аспайтын соманы білдіреді (талапкердің шығыстарына қатысты тағайындалған кез келген соманы қоспағанда). (II) жағдайда, яғни ақшалай емес талаптарға қатысты (талап ақшалай емес талап болып табылады немесе оған кіреді) 36-бөлімге одан әрі өзгерістерді талап ететін келісімдердің ұқсас жиынтығы бекітіледі.

(i) немесе (ii) кез келген жағдайда «триггер» қосымша ақы төлеу үшін мынадай болады: талапқа қатысты шешім талапкердің сот ережелеріне сәйкес жасаған және осы ережелерге сәйкес кері қайтарылмаған талаптарды реттеу туралы ұсынысы ең төмен тиімділікке ие болады.

(Жалпылама түрде алатын болсақ ағылшын тілінде «trigger» сөзі белгілі бір жүйені іске қосатын элементті білдіреді (яғни, түртпе болатын факторды).

36-бөлім бойынша жауапкерлердің ескертулері мен ұсыныстары бар шығыстарды біржақты өтеу жүйесі мынадай өзара іс-қимылды көздейді: егер реттеу туралы ұсыныс сомасы талапкерге шығарылған ақшалай шешімнен асып кетсе, 36-бөлімге сәйкес жауапкерге төлеуге жататын шығыстар талапкердің материалдық шешімін қысқартуы немесе тіпті жояды, бірақ талап қоюшы 36-бөлімге сәйкес материалдық шешімнің сомасынан асатын шығыстар үшін жауапты болмауы мүмкін.

Шығыстардың туындауының екінші тәуекелі жауапкер талапкердің дауды реттеу туралы офертасын қабылдамаған жағдайда туындайды. 3 миллион фунт стерлингке наразылықтар бар деп болжаймыз; Талапкер 2 миллион фунт стерлинг мөлшерінде реттеу туралы ұсыныс жасайды, ол D бас тартады; ал талапкер сот шешімі бойынша 2,5 миллион фунт стерлинг алады. Бұл жағдайда жауапкер талапкердің дауды реттеу туралы ұсынысын қабылдамады және жауапкерге қарсы шешім шығарды талапкердің 36-бөлігі (CPR 36.14(1)(b), CPR 36.14(1A) бойынша ұсынысындағы ұсыныстар сияқты талапкерге кем



Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)
Дәріс: Сот шығындарының негізгі қағидалары (2-бөлім)
Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

дегенде тиімді болып табылады, онда кез келген ақшалай талапқа немесе «неғұрлым тиімді» талаптың ақшалай элементіне қатысты тиісінше аз сомаға ақшалай шарттар тұрғысынан ең болмағанда ең жақсысын білдіреді.

АСЕ-ң 36.14 бабының 2010 жылы енгізілген түзетулер арқылы өзгертілген нұсқасы прецеденттік құқықты жоққа шығарады, өйткені тар арифметикалық жеңістер түбінде жеңілісті де білдіруі мүмкін, дейді Н.Эндрюс.

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. – М.: Издательский дом «Городец», 2008.
2. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / Пер. с англ.; Под ред. Р.М. Ходыкина. М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
3. Andrews N. Andrews on Civil Processes. Volume I: Court Proceedings. Cambridge – Antwerp – Portland. Intersentia: - 2013. – 847 p.